

מקורות לעיון במס' פסחים: פרק מקום שנהגו

דף יב

שבט תשע"א

מ. זילברמן

(ג.) **איסור מלאכה בערב פסח אחר חצות**. א] תנן מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין, ע"כ. ומבורר מבגמ' (נ:): דלאחר חצות יש איסור גמור לעשות מלאכה. ובטעם הדבר התוס' (ד"ה מקום שנהגו) הביאו מן הירושלמי שהוא משום דזמן קרבן פסח מחצות ואילך, וכל יחיד המביא קרבן בכל השנה אסור במלאכה ביום הקריבו קרבנו. וז"ל הירושלמי, "מקום שנהגו לעשות מלאכה כו' כתיב שם תזבח את הפסח בערב אין לי אלא הוא שלוחו מניין תלמוד לומר ובשלת ואכלת מה תלמוד לומר שם תזבח את הפסח בערב אינו בדין שתהא עסוק במלאכתך וקרבנך קרב אבל אסור מלעשות מלאכה כהדא דתני להן כל אינש דיהוי עלוהי אעין וביכורין האומר הרי עלי עצים למזבח וגזירי למערכה אסור בהספד ותענית ומלעשות מלאכה בו ביום".

וכתבו התוס' דאף בזה "ז דאין מקריבים קרבן פסח אסור במלאכה דכיון שנאסר אז נאסר לעולם. והבהשגת הראב"ד על הרי"ף כתב עוד, "ובכמה מקומות אמרו לו מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו כך וכך ולא עשינו כך וכך ודבר שנאסרו במנין מי עמד להתירם". וכן נקטו רוב הראשונים וכן נקטינן להלכה (או"ח סי' תסח ס"א). ודלא כבעל המאור שכתב שבזה "ז כיון שאין מקריבין פסח דין ע"פ דומה לדין שאר ערב שבת ויו"ט דתלוי על מנהג.

כתב רש"י על המשנה (ד"ה שלא לעשות), "כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמצו ושחיטת הפסח ותקון מצה לצורך הלילה דמצוה לטרוח מבעוד יום כדי להסב מהר כדאמר בפרק בתרא (קט.) חוטפין מצה בלילי פסחים בשביל תינוקות שלא ישנו". ובפשטות הי' נראה ברש"י שנתן טעם לאלו שנהגו שלא לעשות מלאכה כל היום, אבל אין זה נתינת טעם להאיסור מדינא דלאחר חצות. וכן העלו בצ"ח ובספר אור חדש דאין רש"י חולק על הירושלמי. אך הריטב"א (ד"ה מקום שנהגו) והרבינו דוד (נ: ד"ה מן המנחה) והתוס' רבינו פרץ (נ: ד"ה סמוך למנחה) והמ"מ (פ"ח יו"ט הי"ז) הבינו שרש"י בא לחלוק על טעם הירושלמי לאיסור דלאחר חצות. [וראה בפנ"י שעמד על הא דהמשנה אף פעם לא הזכירה איסור מלאכה אחר חצות בע"פ ורק דנה על האיסור משום מנהג קודם חצות. והציע דזה משום דהאיסור לאחר חצות פשיטא מדאיקרי מועד, ואף רש"י והירושלמי רק באו לתת טעם לאיסור מלאכה קודם חצות.]

וכתב המ"ב (ביה"ל סי' תסח ד"ה מחצות) דנ"מ בין טעם הירושלמי לבין טעם רש"י הוא אם יש איסור מלאכה מחצות בע"ש כאשר ערב פסח חל בשבת. דלטעם הירושלמי אין איסור היות ואין מקריבים את הקרבן פסח בערב שבת אלא בשבת. ולטעם רש"י יש איסור דטרוד בע"ש בכל ההכנות לפסח מכיון דלא יוכל להכינם בשבת. ולהלכה כתב המנהגי מהרי"ל (הל' ערב פסח אות יג), "אמר מהר"י סג"ל איסור מלאכה דע"פ אצ"ל כשחל ע"פ בשבת דהא שבת הוא אכן מי שרוצה להחמיר על עצמו שלא לעשות מלאכה אחר חצות

בערב אותו שבת יחמיר משום לא פלוג. והואיל דעיקר האיסור משום שחיטת פסח וחגיגה והם קריבים בשבת לא שייך לגזור".

ב] איתא בירושלמי (חגיגה פ"ב ה"ד), האומ' הרי עלי עצים למזבח וגזירין למערכה אסור בהספד ותענית ומלעשות מלאכה בו ביום, ע"כ. ובמל"מ (פ"ו כלי המקדש ה"י) כתב דמזה נראה דהשוה איסור הספד ותענית ביום קרבן לדין איסור מלאכה ביום קרבן. וא"כ ערב פסח לאחר חצות אסור בהספד ובתענית מדין קרבן פסח, מלבד מה שאסור הספד ותענית כל חודש ניסן. [וראה שם מה שהוכיח שאיסור הספד כל חדש ניסן מקורו במסכת סופרים ואין כן דעת הבבלי.] והקשה מזה על גמ' קח. דרב ששת הוה יתיב בתעניתא כל מעלי יומא דפסחא. ולפי דעה א' בתוס' שם היה מתענה תענית ממש. והגמ' העלה שהתענית היתה קשורה להקרבת ק"פ. ולדברי הירושלמי משום ק"פ היינו צריכים דוקא לאסור תענית בע"פ.] וכתב דלא קשה מתענית בכורות דאפשר דהיתה תקנה קדומה.]

ג] כתב האו"ז (ח"ב סי' תלב), "כמו כן לדידן בזמן הזה אנו אסורים במלאכה מזמן שחיטת הפסח מפני שיו"ט שלנו היה בזמן שביהמ"ק קיים שהיינו שוחטין את הפסח מעתה הואיל שהיו דוחים ת"ב אע"ג דלא מסתבר לומר בתענית מקצת היום ככולו כ"ש שנדחה אבילות ששייך בו לומר מקצת היום ככולו וא"פ ביום ראשון או לכל הפחות ביום שני לאבילותו שחל ערב הפסח שנבטל הימנו גזירת שבעה משהגיע זמן שחיטת הפסח אחר שהם היו מבטלים תענית וגם שבזמן שביהמ"ק קיים היו אסורין במלאכה מן התורה וכן נ"ל הלכה למעשה". וכן פסק הרמ"א להלכה (יו"ד סי' שצט ס"ג) דאין אבילות בע"פ לאחר חצות. והציע הגרצ"ש שליט"א (בעקבי הצאן סי' יח אות ו) דהמנהג שלא לקרוע על ראיית מקום המקדש בע"ש לאחר חצות נשתרבו מדין ערב פסח.

(נ): **מלאכה במוצאי שבת**. גמ' גופא העושה מלאכה ... לעולם, משנה שבת קנ. וגמ' שם ע"ב אבל מחשיכין ... סילתי, ר"ן על הרי"ף שם, רא"ש פסחים פ"י סי' יא, רמב"ם פכ"ט ה"ה-ה"ו וגרי"ז שם, ט"ז סי' רצט ס"ט, עה"ש שם סכ"א, רמ"א סוסי' רסג.

החבורה הבאה תתקיים אי"ה בליל שני לאחר תפלת מעריב

הנושא: מלאכה במוצאי שבת (נ):

הבחינה על פרק א' ופרק ג' תתקיים אי"ה החל מיום שני

עיקר תוס' פרק מקום שנהגו

(נ.ב): עד, מתבערין	(נ.א): מקום
(נ.ג): מה ראו, אין	(נ.ב): העושה, וכאן, ומגדלי, כותבי
(נ.ד): והאמר (נה): הכל	(נ.א): אי, כיון
(נ.ו): דתנן, מוכן, כלל	(נ.א): אני, כגון
(נ.ז): הכל	(נ.ב): ביישוב, ממקום